

12. Степанов Ю. С. Константы : словарь русской культуры : изд 2е, испр. и доп. – М. : Академический проект, 2001. – 990 с.
13. Rowling J. Harry Potter and the Sorcerer's Stone.- NY, Scholastic, 1999. – 312 p.
14. Tolkien J.R.R. The Fellowship of the Ring. – NY, Ballantine Books, 2000. – 479 p.
15. Tolkien J.R.R. The Two Towers. – N.Y. : Ballantine Books, 2000. – 415 p.
16. Tolkien J.R.R. Silmarillion. – Boston; NY : Houghton Mifflin Company, 1999. – 365 p.

О. С. Колесник Лингвокультурное измерение мифологического пространства.

В статье рассмотрены контуры мифологического пространства, определены особенности строения концептов-мифологем и мифологических сценариев, а также этно-культурные особенности языковых средств их воплощения.

Ключевые слова: мифологическое пространство, концепт-мифологема, сценарий, фрейм

Kolesnin O.S. Lingvocultural dimation of mythological space.

The article outlines the structure of mythic space, mythic concepts and scenarios, defines ethnic-cultural peculiarities of language means verbalizing them.

Key words: mythic space, mythic concept, scenario, frame.

Надійшла до редакції 10.05.09

Прийнято до друку 04.11.09

ЛІНГВОДИДАКТИКА

УДК 811.161.2:81-119

Т.В.Симоненко

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Статтю присвячено дослідженню основних засад проектування інноваційних технологій навчання мовознавчих дисциплін у ВНЗ.

Ключові слова: інновація, інновації в системі філологічної освіти, педагогічна технологія, технологія навчання.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті акцентовано увагу на необхідності подальшого розвитку освіти на підставі використання нових прогресивних концепцій, запровадженні сучасних технологій і науково-методичних досягнень у навчальний процес як середньої, так і вищої школи.

Зміни, що відбуваються в суспільстві, орієнтують на трансформацію системи освіти, що зумовлює запровадження інновацій, зокрема, в системі вищої філологічної освіти. Нині проблема формування мовленнєвих умінь та навичок особистості майбутнього вчителя-словесника є однією з актуальних та своєчасних у царині вітчизняної лінгводидактики й лінгвометодики. Основним завданням вищих навчальних закладів педагогічного

спрямування є формування компетентного вчителя, який виявляє високий рівень мовленнєвої підготовки, здатний до креації, конструювання та проектування навчального матеріалу через інноваційні методи та прийоми презентації, а також прагне виховати у своїх учнів любов та пошану до української мови.

Мета статті – визначити основні засади проектування інноваційних технологій навчання мовознавчих дисциплін у ВНЗ, реалізація яких сприятиме формуванню мовнокомунікативної компетенції майбутніх учителів-словесників.

У сучасній вищій школі здійснюються численні спроби запровадження інноваційних перетворень як у межах навчального процесу ВНЗ педагогічного спрямування, так й інших напрямків підготовки студентів. Взагалі інновації в системі філологічної освіти пов'язані з процесами створення та активного, систематичного, комплексного оновлення навчальних планів, програм, навчально-методичних комплексів, тобто всього навчально-методичного забезпечення. Учені-методисти України (М. Пентилюк, Л. Мацько, М. Вашуленко, Т. Донченко, І. Хомяк, С. Караман, О. Горошкіна, О. Семенов, Н. Остапенко, З. Бакум, Н. Голуб та ін.) здійснюють свої наукові пошуки в напрямку до розв'язання питань, що пов'язані з проектуванням підходів інноваційного характеру до навчання української мови у загальноосвітніх школах, гімназіях, вищих наавчальних закладах (розробки й конкретизації нетрадиційних методів, прийомів навчання комунікативно орієнтованих фундаментальних дисциплін з напрямку “Філологія”), визначення ефективних умов запровадження кредитно-модульної системи навчання як однієї з освітніх технологій, рейтингового контролю знань та вмінь студентів тощо. Водночас більшість вчених акцентують увагу на тому, що будь-яка інноваційна діяльність окремого викладача (та й у цілому всього професорсько-викладацького колективу конкретного ВНЗ України) повинна бути орієнтована не тільки на застосування розроблених та напрацьованих, а й на **створення** й запровадження інноваційних (авторських) технологій навчання, які справді відзначаються новизною за своїм змістовим наповненням, структурою, за способами презентації наавчального матеріалу та співдіяльності зі студентами.

Досвід викладання дисциплін комунікативного спрямування для студентів філологічного напрямку підготовки засвідчує те, що спроби реалізації інноваційного підходу до викладання простежуються на декількох рівнях: по-перше, зміст навчальних дисциплін, що передбачені для вивчення навчальними планами, презентовано через системні, чітко структуровані навчально-методичні комплекси, в яких відтворено елементи всієї концепції викладання певного рівня мовної системи, наприклад, з дисциплін “Стилістика”, “Основи культури мови”, “Риторика” тощо, а також навчально-методичні комплекси все частіше “увиразнюються” цікавими й нестандартними методами та прийомами роботи зі студентами, що подаються через моделювання навчальних ситуацій, ігрове проектування, різні способи демонстрації, контекстно орієнтовані вправи та завдання, комплекси інноваційного навчально-методичного забезпечення. Тобто, на рівні вищої школи нині є чимало спроб реалізації **освітніх інновацій** – нововведень у процесі навчання, що зумовлюють перегляд та переорієнтацію традиційних форм, методів, принципів, прийомів навчання, тобто всієї методологічної бази окремої сфери навчання. Метою ж такої діяльності є формування творчої, компетентної особистості вчителя, зокрема й учителя-словесника. Л. Даниленко зазначає, що в сучасній освіті реалізують такі основні інновації:

а) у змісті освіти – державні стандарти, профілізація та індивідуалізація освітнього процесу, концепція національного виховання дітей та молоді: авторські навчальні програми, підручники, посібники;

б) в освітніх технологіях – варіативні системи навчання (кредитно-модульна, модульно-розвивальна, дистанційна, диференційована); методи проектування та

моделювання життєтворчості особистості, діалогові форми спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу; рейтингова система оцінювання знань та умінь учнів;

в) в управлінні закладами освіти – модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності керівників закладів освіти; варіативні моделі структури управління; авторські заклади освіти [1, 6].

Достатньо вимог щодо розробки та запровадження інноваційних технологій навчання ставиться до викладачів вищої школи, адже такій роботі передує зміна традиційного мислення, постійний пошук на шляху до вдосконалення методів, прийомів, принципів роботи зі студентами. Серед пріоритетних принципів роботи в умовах запровадження інноваційних технологій навчання є такі:

1. Принцип співпраці та діалогу. Цей принцип запроваджується в умовах суб'єкт-суб'єктних стосунків між учасниками навчального процесу – викладачами та студентами, які стають рівноправними партнерами.

2. Принцип узгодженості. Визначає способи взаємодії учасників навчального процесу, скоординує та націлює на плідну співпрацю.

3. Принцип інтеграції (зовнішньої та внутрішньої). Принцип інтеграції забезпечує взаємодію у процесі спільної навчальної діяльності, проте не тільки між учасниками процесу навчання, а й між викладачем та його технологією; студентом і технологією викладача. Важливо вказати на те, що реалізація принципу інтеграції зумовлює інше бачення на процес навчальної взаємодії між основними учасниками процесу навчання у ВНЗ, адже традиційно вказувати на суб'єкт-суб'єктні стосунки з метою досягнення конкретної навчальної мети. Системна реалізація принципу інтеграції зумовлює інші елементи на шляху до досягнення результату. На наш погляд, це такий порядок навчальної інтеракції: **суб'єкт – технологія – суб'єкт**.

На сьогодні як в дидактиці, так і в лінгводидактиці вищої школи існує достатньо дефініцій і класифікацій понять “освітня технологія”, “педагогічна технологія” та “технологія навчання” (І. Зязюн, В. Безпалько, О. Савченко, О. Пометун, В. Сластьонін, М. Буланова-Топоркова, Л. Поддимова, Л. Столяренко, С. Сисоєва, Р. Піонова, Л. Лук'янова та ін.). Водночас, варто вказати на взаємозв'язок та співвідношення трьох дидактичних понять: “освітня технологія”, “педагогічна технологія”, “технологія навчання”. Врешті, саме така послідовність і визначає їхні позиції. Освітня технологія – найбільш ширше поняття. О. Пехота так визначає сутність освітньої технології: “освітня технологія – це така технологія, що відображає загальну стратегію й тактику розвитку освіти; призначення освітніх технологій – проектування, прогнозування та передбачення результатів, а також визначення освітніх стандартів відповідно до кожного напрямку підготовки студентів” [2]. У межах функціонування освітніх технологій (кредитно-модульної, модульно-рейтингової, дистанційної, диференційованої тощо) і відбувається реалізація будь-яких педагогічних технологій. Достатньо повно обґрунтовує зміст поняття “педагогічна технологія” Р. Піонова, яка зазначає: “Педагогічна технологія – це така модель навчально-виховного процесу, під час реалізації якої ставиться конкретна мета: досягти потенційного результату через використання певних видів форм, методів навчання, оперування однотипним змістом; це чітко організована, продумана до деталей модель спільної діяльності викладача та студентів, що включає планування організацію, аналіз, підведення підсумків цієї діяльності” [4, 137]. «Педагогічна технологія» більш широке поняття, ніж “технологія навчання”. У межах конкретної педагогічної технології (наприклад, особистісно орієнтованого навчання, розвивального навчання, технологій саморозвитку, групової навчальної діяльності учнів чи студентів, технології формування мовної особистості тощо) можуть бути розроблені численні авторські навчальні технології.

Найбільш вдало, на нашу думку, визначила суть та зміст поняття “технологія навчання” Л. Столяренко. Дослідниця зазначає: “технологія навчання – це спосіб реалізації змісту навчання, який передбачений навчальними програмами і являє собою систему форм, методів і засобів навчання, що забезпечують найбільш ефективно досягнення поставлених цілей. Таким чином, у технології навчання зміст, методи та засоби знаходяться у взаємозв'язку та взаємодії” [3, 159]. Поряд з цим, вкажемо і на декілька основних характеристик технології навчання:

- а) орієнтація роботи викладача, що стимулює студентів вчитися самостійно;
- б) варіативність управління процесом навчання;
- в) можливість проектування всіх етапів навчання в межах конкретної дисципліни чи блоку дисциплін.

Основними *освітніми технологіями*, що нині є пріоритетними у вищій школі є: а) освітня кредитно-модульна технологія; б) технологія рейтингового оцінювання знань та вмінь студентів; в) технологія дистанційної освіти; г) технологія диференційованого навчання. *Педагогічними технологіями*, що спрямовані на розвиток студентів, є: технологія особистісно орієнтованого навчання, інтерактивного, контекстного, комбінованого навчання, ігрового проектування, навчального моделювання. Інноваційними *навчальними технологіями* є всі технології, які розроблені викладачами з метою формування творчої, компетентної особистості студентів усіх напрямків підготовки.

Конкретизуємо попередньо висловлені міркування щодо проблеми формування мовнокомунікативної компетенції студентів-філологів.

Професійний мовленнєвий розвиток майбутніх учителів-словесників відбувається в умовах запровадження кредитно-модульної та рейтингової освітніх технологій навчання. Ефективними педагогічними технологіями, що забезпечують в цілому розвиток фахової компетентності, мовленнєвої грамотності, комунікативної майстерності, культуромовної вправності, риторичного потенціалу майбутніх словесників є такі: педагогічна технологія особистісно орієнтованого навчання, профільного навчання, контекстного навчання, проєктивна технологія (ігрове, навчальне проектування тощо). Інноваційними технологіями навчання для студентів-філологів є ті, що розробляються та проєктуються практиками і кваліфікуються як авторські щодо роботи в межах викладання конкретних дисциплін навчального плану. По суті, процес розробки конкретної навчальної технології можна назвати процесом педагогічного проектування. Наприклад, оптимально проєктувати навчальні технології відповідно фундаментальних фахових курсів “Основи культури мови”, “Орфографічний практикум”, “Риторика”, “Практична стилістика”, спецкурсів “Технологія сучасного уроку з української мови”, “Дидактична текстологія”, “Основи наукового мовлення” тощо. На думку Л. Столяренко, послідовність проектування конкретних навчальних технологій така:

- а) вибір змісту навчання, що передбачено навчальними планом та навчальними програмами конкретного напрямку підготовки студентів;
- б) вибір пріоритетних цілей, на які повинен бути орієнтований викладач: які професійні та особистісні якості будуть сформовані у студентів під час викладання дисципліни, що проєктується;
- в) вибір технології, що орієнтована на сукупність цілей чи на одну пріоритетну мету;
- г) розробка технології навчання [3, 159].

Детальніше зупинимось на питанні проектування технології навчання з метою формування мовнокомунікативної компетенції майбутніх учителів-словесників (на прикладі дисципліни “Основи культури мови”). Оскільки процес навчання студентів нині

відбувається в умовах запровадження кредитно-модульної системи навчання, то навчальна технологія проектується за модульним принципом. П. Сікорський вказує: «модуль – це логічно завершена, системно впорядкована частина теоретичних знань і практичних умінь з певної навчальної дисципліни, адаптованих до індивідуальних особливостей суб'єктів навчання і визначеним оптимальним часом на організацію їхнього засвоєння [5, 26]. Проектуючи навчальну технологію з курсу, наприклад, «Основи культури мови», на модульній основі, виходимо з розуміння про те, що модуль, по-перше, означає певну закінченість дій і перехід до виконання наступної навчальної операції; по-друге, проектування навчальної технології на модульній основі дає можливість реалізувати принцип логічності, оскільки виконання визначених операцій в межах кожного наступного модуля й забезпечуватиме досягнення прикінцевої мети – формування критеріальних показників мовнокомунікативної компетенції майбутніх словесників.

Основними структурними компонентами проекрованої навчальної технології формування мовнокомунікативної компетенції студентів є, на нашу думку, такі три модулі: прогностично-конструювальний, технологічно-інструментальний, діагностично-рефлексивний.

Прогностично-конструювальний модуль. У межах цього модуля реалізується інформаційний аспект (повідомляються цілі навчання, формується мотивація, розподіляються ролі викладача-студентів, структурується міжособистісна діяльність). Роль прогностично-конструювального модуля проекрованої навчальної технології – дати настанову студентам на реалізацію навчальної мети та комплексу навчальних завдань з дисципліни «Основи культури мови»: оволодіти нормативним літературним варіантом сучасної української літературної мови на всіх рівнях мовної системи, оволодіти фатикою комунікації, сформуванню лінгвістичну, інформаційну, прагматичну, методичну культуромовну компетенції.

Технологічно-інструментальний модуль проекрованої навчальної технології – це основний модуль, у межах якого за допомогою спеціально відібраного методичного інструментарію (форм, методів, прийомів, засобів, моделей навчальних ситуацій, комплексу завдань контекстного спрямування тощо) відбувається співдіяльність між студентами та викладачами з метою комунікативного вдосконалення.

Діагностично-рефлексивний модуль. Основне призначення цього модуля – навчання студентів рефлексії, тобто відтворенню визначеного навчального матеріалу, всього комплексу елементів, критеріальних показників комунікативної діяльності, які забезпечують мовнокомунікативну компетенцію майбутніх учителів-словесників. Саме під час реалізації цього модуля відбувається відпрацювання, «шліфовка», контроль рівнів сформованих фахових умінь та навичок студентів.

Таким чином, проектування сучасних технологій навчання у вищій школі – це один із важливих напрямків роботи професорсько-викладацького складу на шляху до формування професійної мовнокомунікативної компетенції майбутніх учителів-словесників. Реалізація інноваційних технологій навчання з філологічного напрямку підготовки студентів сприятиме розвитку їхньої мовленнєвої вправності, комунікативної довершеності, самостійності щодо виконання таких видів креативної педагогічної діяльності, як системне конструювання, авторське проектування й планування власних педагогічних навчальних технологій.

Література

1. Даниленко Л. І. Основні проблеми освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці / Даниленко Л. І. // Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи : зб. наук. праць. – К., 2007. – 308 с.

2. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за ред. О. М. Пехоти. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
3. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособие. – Ростов н/Д : Феникс, 2002. – 544 с.
4. Пионова Р. С. Педагогика высшей школы : учеб. пособие / Р.С. Пионова. – Мн. : Университетское, 2002. – 256 с.
5. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посібник / Сікорський П. І. – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2006. – 127с.

Симоненко Т.В. Реализация инновационных технологий обучения в процессе формирования профессиональной коммуникативной компетенции студентов-филологов.

Статья посвящена рассмотрению вопроса о реализации инновационных технологий обучения в процессе формирования профессиональной коммуникативной компетенции студентов-филологов.

Ключевые слова: инновация, инновация в образовании, педагогическая технология, технология обучения.

Symonenko T.V. Realization of Innovation Technologies of Teaching in the Process of Professional Language-Communicative Competence of Philology Students.

The article is dedicated to the question about the realization an innovative technologies of stadding in the process of the formation a professional communicative competence of the students-philolodists.

Key words: innovative, innovative in the education, pedagogical technology, technology of education.

Надійшла до редакції 10.05.09

Прийнято до друку 04.11.09

УДК 378.147=111

Л. П. Рудакова

ТРУДНОЩІ РОЗУМІННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ЧИТАННІ ОРИГІНАЛЬНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті конкретизуються шляхи мовного вираження соціокультурної інформації про країну, мова якої вивчається.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, денотативні реалії, конотативні реалії, безеквівалентна лексика, конотативна лексика, ономастична лексика, аббревіатури, антропоніми, топоніми, «хрононіми», фразеологізми, алюзії, мовленнєві кліше.

Розробка ефективної методики навчання будь-якого іншомовного явища можлива за наявності певних передумов: лінгвістичних, психологічних і методичних. Лінгвосоціокультурні передумови навчання розуміння соціокультурної інформації (СКІ) пов'язані з її упорядкуванням, тобто класифікацією; психологічні та психолінгвістичні передумови передбачають урахування особливостей процесу розуміння СКІ при читанні художньої літератури (ХЛ); методичні – готують підстави для розробки раціональної системи вправ для організації ефективного навчання.